5). A 2–2.7 m thick 17th-century horizon was discovered in the NE part of the plot and contained the remains of a building's masonry foundation (Fig. 6), a rubble layer formed during the building's demolition, two paving fragments, the remains of a wooden fence (Fig. 7), and pits with household waste. A first half of the 19th-century fill layer, up to 1 m thick, of dark grey soil with 17th–18th-century finds lay above the 17th-century horizons in the NE part of the plot (Figs. 8, 10–15). The remains of four masonry foundations from 19th – first half of the 20th-century buildings were unearthed on the plot (Fig. 9). A total of 3011 finds dating to the 9th century BC and the 15th–20th centuries were discovered.

Linas Girlevičius

Žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai Vilniuje

2014 m., vadovaujant šio straipsnelio autoriui, 12 objektų paveldosauginiu požiūriu saugomose Vilniaus miesto teritorijose vyko žvalgomieji tyrimai, o dalyje jų – ir archeologiniai žvalgymai. Penkiuose objektuose atlikti tyrimai nesuteikė naujų duomenų apie archeologinę situaciją vienoje ar kitoje Vilniaus vietoje, duomenys apie šiuos objektus pateikiami šio leidinio pabaigoje neinformatyvių archeologinių tyrimų lentelėje.

2014 m. kovo mėnesį atlikti žvalgomieji tyrimai sklype **Didžioji g. 7** ir pastate – vadinamuosiuose Pacų rūmuose (UK 674) bei namo rūsiuose (UK 1051). Tirtosios vietos yra Vilniaus senamiestyje (UK 16073), jos patenka į Vilniaus senojo miesto vietos su priemiesčiais (UK 25504) teritoriją. Žvalgomieji tyrimai atlikti rengiant pastato rekonstrukcijos projektinius pasiūlymus. Iš istorinių tyrimų žinoma, kad čia būta gotikinių rūmų (architektūriniais tyrimais nustatyta, kad jų fragmentai gerai išliko dabartiniame pastate), priklausiusių didikams Astikams, XVII a. sklypo P dalyje pastatytas „bendrabutis" (bursa) Vilniaus akademijos studentams (akademistams). XVII a. pabaigoje šiuos, tikriausiai vadinamojo Maskvos karo metu stipriai nukentėjusius pastatus apjungus įrengti didikų Pacų rūmai. Archeologiniai tyrimai sklype Didžioji g. 7 iki šiol buvo fragmentiški. Kvartale, kuriame yra tiriamasis sklypas, archeologinių (kaip ir architektūrinių, geologinių) tyrimų atlikta daug, yra gana daug duomenų šios Vilniaus dalies raidos rekonstravimui. Netoliese atlikti didelės apimties tyrimai sklypuose Gaono g. 4 (T. Poška, vėliau – V. Daminaitis), Gaono g. 6 (R. Žukovskis), Gaono g. 8 (A. Vaicekauskas, vėliau – L. Girlevičius), Stiklių g. 7, 7A (T. Poška). Žvalgomieji tyrimai 1999 m. atlikti greta esančiame sklype Didžioji g. 3, 5 (V. Daminaitis), kur kultūrinio sluoksnio storis yra iki 2,8 m. Šis archeologas taip pat vadovavo tyrimams sklype Didžioji g. 17. 2007 m. atlikti žvalgomieji tyrimai sklype Didžioji g. 3. Jų metu tirta 11 šurfų, tyrimai atlikti 44 m² plote (Katalynas K., *Didžioji g. 3 Vilniuje 2007 m. vykdytų žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita*). 5 šurfai ištirti pastato vidiniame kieme, 6 – pačiame pastate. Nesuardytas kultūrinis sluoksnis aptiktas tik kiemo R dalyje tirtame šurfe 2. Čia, šurfo Š ketvirtyje, 1,8 m gylyje atkastas ir ištirtas iki 60 cm storio pilkos žemės su smėlio priemaiša sluoksnis. Jame aptiktas vienintelis radinys – XIV a. pabaiga – XV a. datuojama keraminio puodo šukė. Įžemis šurfe pasiektas 2,4 m gylyje. Taip pat kiemo R dalyje (kur ir buvo atlikti žvalgymai) tirtame šurfe 1 fiksuoti suardyti sluoksniai, o 1,1 m gylyje atkastas gelžbetoninis šulinio žiedas ir didelio skersmens gelžbetoni-

1 pav. Šurfas 1 Didžiojoje g. 7 tyrimų metu iš Š. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 1. Didžioji St. 7. Test pit 1 during the evaluation, as seen from the N.

2 pav. Šurfas 3 Didžiojoje g. 7 tyrimų metu iš Š. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 2. Didžioji St. 7. Test pit 3 during the evaluation, as seen from the N.

nis vamzdis. Nejudintas gruntas šiame šurfe nepasiektas. Kituose šurfuose tirti suardyti kultūriniai sluoksniai, įžemis pasiektas 2,5–3,1 m gylyje. Archeologiniai tyrimai tiesiant arba remontuojant požeminius inžinerinius tinklus buvo atliekami Didžiojoje gatvėje. Ankstyviausi šiame Vilniaus senamiesčio kvartale aptikti kultūrinio sluoksnio horizontai datuojami XIV a. pabaiga ar XV a. pradžia, kultūrinio sluoksnio storis labai įvairus: nuo 1,2–1,5 m Gaono ir Didžiosios gatvių važiuojamosiose dalyse iki 3 m ar net gerokai didesnio gylio sklype Gaono g. 8, kur šio straipsnio autorius identifikavo spėjamus, išlikusiuose rašytiniuose šaltiniuose neminimus XIV a. pabaigos ar XV a. miesto dalies įtvirtinimus. Kvartale esama ir ankstesnio tik fragmentiškai išlikusio užstatymo liekanų, sklype Didžioji g. 17 yra buvusios ankstyvos cerkvės ir kažkokio ankstyvo mūrinio masyvaus (gynybinės paskirties?) statinio liekanų. Šiame sklype aptikta ir žmonių palaikų. 2007 m. šio straipsnio autorius buvo iškviestas į sklypą Didžioji g. 7, kai čia jau buvo iškasta duobė šilumos tinklų atšakai į sklypą Gaono g. 8 (*ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 395–396). Duobė plane 5,5 m ilgio, 0,9–2,2 m pločio, ji kasta iki 1,8 m gylio. Kultūrinis sluoksnis duobės vietoje apardytas tarybiniu laiktarpiu. Duobės PV dalyje atkasti arkinės konstrukcijos XVIII–XIX a. statyti galingi pamatai. Vidurinėje tranšėjos dalyje buvo išlikęs mažiau apardytas kultūrinis sluoksnis. Įžemis žvalgytoje vietoje nepasiektas. Aptikta XVI a. pabaiga – XX a. datuojamų radinių.

2014 m. kovo mėnesį atliktų žvalgomųjų tyrimų metu ištirti 6 šurfai pastato vidiniame kieme ir pačiame pastate, tirtas 13,5 m^2 plotas. Dėl itin storo kultūrinio sluoksnio, po žeme atkastų archeologinių struktūrų, būtinybės laikytis saugumo technikos reikalavimų įžemį

pavyko pasiekti tik rūmų rūsio patalpose kastuose šurfuose. Pastato kieme, garažo patalpose kastuose šurfuose 1–3 0,7–1 m gylyje atkasti su rūmų egzistavimo laikotarpiu (XVII a. pabaigos – XVIII a.) siejami akmenų grindiniai. Šurfe 1 (1 pav.), tirtame garaže sklypo P dalyje, aptiktas minimo laikotarpio mūro fragmentas. Manoma, kad tai ūkinės paskirties pastato liekana. Mūro liekanų Š dalis nulūžusi, šurfo Š dalis užpildyta griuvenomis, krosnies sąvartos sluoksniais su XVI a. II puse – XVII a. datuojamais koklių, kitų statybinės keramikos dirbinių fragmentais. Ankstyviausi šurfe aptikti radiniai datuoti XVI a.

Šurfe 2, tirtame prie buvusio arklidžių pastato, dalinai atkasti masyvūs arkinės konstrukcijos jo pamatai. Tikriausiai statant šį pastatą buvo suardytas aukščiau minėtas grindinys. Šurfe tirti piltos arba maišytos struktūros sluoksniai su XVI–XIX a. datuojamais radiniais. Kažkokio pastato liekanų aptikta ir šurfe 3. Šiame šurfe 1,9–2,15 m gylyje atkastas XVI a. datuoto akmenų grindinio fragmentas (2 pav.).

Kultūrinio sluoksnio storis sklype kiemo dalyje yra daugiau nei 3 m, viršutinė iki 70 cm storio jo dalis – menkavertė. Daugkartiniai grunto, po karų, gaisrų valomų griuvenų supylimai kieme lėmė, kad sklypo paviršius iškilo apie 2 m aukščiau nei į ŠV esančiame sklype Gaono g. 8. Kita vertus, tai galėjo sąlygoti ir natūralus vietovės reljefas. Sklypų Didžioji g. 7 ir Gaono g. 8 istorijoje esama ir bendro vardiklio – tyrimų duomenys rodo, kad garažų, galbūt rūmų pastato P dalyje būta veikiausiai gynybinės paskirties griovio, kuris datuotas XIV–XV a. Šie įtvirtinimai dalinai ištirti sklype Gaono g. 8. Tikslesnį kultūrinio sluoksnio storį sklype, atskirose jo dalyse padėtų nustatyti tolesni tyrimai.

3 pav. Šurfe 7 Didžiojoje g. 7 aptiktos XVII a. iš plytų krautos grindys, krosnies liekanos, XVIII a. sienos pamatas iš P. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 3. Didžioji St. 7. Test pit 7 and the 17th-century brick floor, stove remnants, and 18th-century wall foundation discovered in it, as seen from the S.

Pastato rūsyje tirtuose šurfuose 4–5 aptikta archeologinių radinių, šurfe 5 susidurta su suardytu kultūriniu sluoksniu. Kultūrinio sluoksnio storis rūsyje – 0,55–1,6 m. Ieškant buvusio įlipimo į rūsį rūmų pastato ŠV dalyje (šurfas 6) aptikta mūrinių konstrukcijų, kurias galima sieti su čia buvusia laiptine, tačiau tikslesni jos parametrai turėtų paaiškėti ateityje vyksiančių architektūrinių tyrimų metu. Kultūrinis sluoksnis tirtoje vietoje apardytas, apatinė tirtoji jo dalis – supiltinio pobūdžio.

Žvalgomieji tyrimai pastato vidiniame kieme pratęsti 2014 m. spalio mėnesį, jie atlikti 16 m^2 plote. Tirti du stačiakampio plano šurfai 7 ir 8. Abiejuose aptikta mūrinių konstrukcijų, kurios apribojo galimybę ištirti juos iki įžemio. Šurfas 7 kastas kažkokio galbūt ūkinės paskirties pastato liekanų vietoje – atkasta pastato iš plytų formuotų grindų ir krosnies pagrindo liekanų (3 pav.). XVIII–XIX a. Vilniaus planuose šioje sklypo vietoje jokie statiniai nėra žymimi.

4 pav. Šurfe 8 Didžiojoje g. 7 aptiktos mūrinio pastato ir požeminio priestato prie jo liekanos iš PR. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 4. Didžioji St. 7. The remains of the masonry wall and the underground addition next to it, which were discovered in test pit 8, as seen from the SE.

Tikriausiai pastatas, kurio tikslūs parametrai tyrimų metu nenustatyti, buvo nugriautas XVII a. viduryje vykusio karo su maskvėnais metu ar netrukus po jo arba įrengiant čia Pacų rūmus XVII a. pabaigoje. Šurfe 7 taip pat aptikta XVIII a. datuota 1,1 m pločio pamatinė siena. Ji veikiausiai yra kokio nors pagalbinio statinio, buvusio rūmų vidiniame kieme.

Šurfe 8, kuris tirtas kiemo V dalyje, taip pat aptiktos pastato liekanos. Manome, kad tai sklypo V dalyje stovėjusio, uždarą kiemą formavusio XVII–XIX a. datuotino korpuso liekanos (4 pav.). Aptikta menama R fasado siena, besitęsianti arklidžių pastato PV kampo kryptimi. Prie šios sienos kiemo pusėje būta kažkokio požeminio mūrinio statinio (atmatų duobės ar kloakos), aptiktas spėjamas šio statinio angos kraštas. Šurfuose 7 ir 8, kurie tirti iki 1,4 ir 1,8 m gylio, tirtoji kultūrinio sluoksnio dalis datuota XVII–XX a. Aptikta XV–XX a. datuotinų archeologinių radinių.

2014 m. spalio mėnesį rengiant sklypo užstatymo atkūrimo – pritaikymo projektinius pasiūlymus, žvalgomieji tyrimai atlikti sklype **Klaipėdos g. 9**. Jais siekta patikslinti šioje Vilniaus miesto vietoje slūgsančio kultūrinio sluoksnio datavimą, storį, pobūdį, galbūt aptikti ankstesnio užstatymo liekanų.

Sklypo dalies istorinius tyrimus yra atlikusi istorikė Indrė Baliulytė (Baliulytė I., *Sklypas Vilniuje, Klaipėdos g. 9. Taikomųjų istorinių tyrimų ataskaita,* V., 2014). Manoma, kad nuo XVI iki XIX a. Vilniaus senamiesčio kvartalo (dabar 28-tas), kuriame yra sklypas Klaipėdos g. 9, plėtra buvo lėta. I. Baliulytės nuomone, taip buvo dėl miesto gynybinės sienos ir upelio, kurio krantai buvo šlapi, artumo. Palei upelio, kuris XIX a. vadintas Kačerga, krantus daugiausia buvo miestiečių daržai. Seniausios rašytinės žinios apie kvartalą šiuo metu siekia XVI a. Netoli Vilniaus vartų minimi J. Čičko, Obrickių, M. Fronckevičių namai. Istorikė Sigita Gasparavičienė nurodo, kad XVI a. pabaigoje 407 posesijoje, kurios R dalyje yra tiriamasis sklypas, stovėjo mūrinis jėzuitų kolegijos namas. Pastato savininkai XVII a. II pusėje ne kartą keitėsi. Kaip tuometiniai savininkai minimi K. Šumlianskis, Sanguškos, Ašmenos taurininkas Lubianskis ir jo žmona Ona Pšezdieckytė-Lubianskienė. XVII a. pabaigoje sklypas ir namas vadintas Kašinskių–Sanguškų dvaru. Dvare būta medinių ir mūrinių statinių. Nagrinėjamame sklype stovėjęs mūrinis namas perstatytas kaip rūmai XVII a. 9 dešimtmetyje, kai jį įsigijo LDK karuža Kristupas Aleksandras Bialazaras. Bialazarų giminė valdė posesiją iki 1749 m. 1748 m. Vilniaus gaisro metu Bialazarų rūmai, kaip ir kiti kvartale buvę pastatai, sudegė. Juos atstatė 1749 m. savininkais tapę Ašmenos pavieto maršalka Martynas Oskierka ir jo žmona Teresė. Atstatytiems rūmams ilgainiui prigijo Oskierkų

rūmų pavadinimas. XIX a. I pusėje prie gatvės stovėjęs pastatas buvo sujungtas su kitu. Taip buvo suformuotas Klaipėdos gatvės užstatymas, kuris nedaug pakitęs išliko iki XX a. vidurio. II Pasaulinio karo pabaigoje kvartalo pastatai buvo apgriauti. Po karo dalis jų buvo nugriauta, kaip ir sklype Klaipėdos g. 9 palei gatvę stovėjęs pastatas, kurio išliko tik rūsys ir Š (gatvės) fasado dalis.

Sklypo Š dalis, esanti prie Klaipėdos gatvės, kur yra stovėję Oskierkų rūmai, 1988 ir 1989 m. beveik visiškai ištirta vadovaujant archeologams V. Daminaičiui ir A. Lisankai (*ATL 1988 ir 1989 metais*, V., 1990, p. 125–127). Tirtas apie 750 m^2 plotas, nuodugniai tirta 700 m^2 plote. Tyrimų metu atkasti anksčiau šioje vietoje stovėjusių, po II Pasaulinio karo nugriautų pastatų liekanos. Beveik visiškai nustatyta rūmų planinė struktūra (nebuvo atkasta rūmų pagrindinio korpuso V siena, ne iki galo ištirtas sklypo R dalyje stovėjusio pastato PR kampas), aptikti bei dalinai ištirti rūsiai. Ankstyviausi tirtame plote atkasti mūrai architektūrinių tyrimų metu datuoti XV a. Ankstyviausias, XV a. datuotas pastatas stovėjo galu į dabartinės Klaipėdos gatvės trasą. Į V nuo ankstyviausiojo pastato tirtos dar dviejų gotikinių pastatų liekanos. Minimų pastatų Š fasadai formavo dabartinės Klaipėdos gatvės „raudonąją liniją“. Ankstyviausiame kultūrinio sluoksnio horizonte aptikta XV–XVI a. datuotų archeologinių radinių. Kultūrinio sluoksnio storis tirtoje sklypo dalyje yra 1,7–2 m, rūsio patalpos įgilintos iki 3,5 m ar net giliau. Archeologinių tyrimų metu aptikta gausi vertinga XVI–XVIII a. datuojamų koklių fragmentų kolekcija, surasta ir krosnių pagrindų. Taip pat aptiktas retas archeologinis radinys – XVI a. pabaiga datuojamas skaičiavimo žetonas. Tyrimų metu surasta monetų, akmeninis sviedinys, santykinai nedaug buitinės keramikos indų ir jų fragmentų. Ištirtoje vietoje planuota statyti vaikų darželį, vėliau sumanymo atsisakyta, tyrimų vieta su rūsiais užpilta gruntu.

5 pav. Klaipėdos g. 9 šurfo 1 tyrimai iš ŠR. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 5. Klaipėdos St. 9. Test pit 1 during the evaluation, as seen from the NE.

2014 m. čia ištirti 4 šurfai, žvalgomieji tyrimai atlikti 17 m^2 plote. (XIV?) XV–XX a. datuojamo kultūrinio sluoksnio storis – nuo 2 m iki daugiau nei 3,4 m.

Šurfas 1 (5 pav.) tirtas sklypo PV dalyje. Šurfe 1,3–1,35 m gylyje aptiktas XVII a. I puse datuotų iš plytgalių ir kalkių skiedinio formuotų pastato viduje buvusių grindų fragmentas, kurio plotis apie 2 m. Kitų šio pastato liekanų neaptikta. Įžemis šiame šurfe pasiektas 2,6 m gylyje. Tirtame XX a. II pusėje apardytame kultūriniame sluoksnyje aptikta XVI–XX a. datuojamų archeologinių radinių.

Šurfe 2, kuris tirtas V sklypo dalyje, 60 cm gylyje aptiktas XX a. tarpukariu datuoto akmenų grindinio fragmentas. XVI–XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontai šurfe apardyti didelio, iki įžemio įgilinto perkasimo su XVII a.

6 pav. Klaipėdos g. 9 šurfe 3 aptiktas širdies pavidalo vario lydinio apkalas. S. Paulausko nuotr.

Fig. 6. Klaipėdos St. 9. The heart-shaped, copper alloy decoration discovered in test pit 3.

archeologiniais radiniais. Nesuardytuose ankstyviausiuose sluoksniuose aptikta čia buvusių medinių statinių liekanų. Smėlio įžemis pasiektas 1,9–2,25 m gylyje. Kultūriniame sluoksnyje aptikta XVI–XX a. datuojamų archeologinių radinių.

Šurfe 3, kuris kastas sklypo PR dalyje, netoli sklypo Vilniaus g. 41, 1,4 m gylyje atkastas P–Š kryptimis orientuoto spėjamo pamato ar pagrindo pamatui fragmentas. Tikslūs pastato, kuriam priklausė šis pamatas, parametrai nenustatyti. Aptiktoji konstrukcija datuota XVIII (?) ar XIX a. Kultūrinis sluoksnis šurfe daugiausia supiltinio, perkasto pobūdžio, o šie darbai veikiausiai buvo atlikti po vieno iš Vilnių XVIII a. nusiaubusių gaisrų. Apatinėje kultūrinio sluoksnio dalyje aptiktas Vilniaus archeologinėje medžiagoje retas širdies pavidalo apkalas (6 pav.), preliminariai datuojamas XIV–XV a. Kultūriniame sluoksnyje aptikta kitų XVI–XX a. datuojamų archeologinių radinių. Smėlio įžemis šurfe pasiektas 2,25–2,5 m gylyje.

Šurfas 4 kastas sklypo P dalyje, prie XIX a. statyto mūrinio pastato Š sienos. Šurfe 30–45 cm gylyje aptiktas iš smulkių akmenų formuotas grindinys – atgrinda, datuojamas XX a. Sklypo P dalyje stovinčio pastato arkinių pamatų viršus (buvęs kiemo paviršius) atkastas 80 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Pastato arkinių pamatų atramos įgilintos iki didesnio nei 2,7 m gylio nuo dabartinio kiemo paviršiaus. 1,1–1,3 m gylyje atkastas statant dabartinį pastatą apardytas XVII a. kažkokio statinio mūrinis pamatas. Kultūriniame sluoksnyje aptikta XVI–XX a. datuojamų archeologinių radinių, įžemis šurfe kalamu geologiniu zondu nebuvo pasiektas ir 3,4 m gylyje.

2014 m. balandžio–gegužės bei liepos mėnesiais atlikti žvalgomieji tyrimai sklypuose **T. Kosciuškos g. 6, 8**. Tyrimai atlikti privačiai bendrovei įsigijus šiuos sklypus su juose esančiais pastatais, iki pradedant rengti pastatų komplekso dalies remonto ar rekonstrukcijos projektinius pasiūlymus. Tirtoji vieta patenka į Vilniaus senojo miesto su priemiesčiais (UK 25504) teritoriją, yra Dominyko ir Konstancijos Sluškų rūmų komplekso (UK 28024) PV dalyje. Tyrimų projekte buvo numatyta keletas žvalgomųjų tyrimų tikslų: nustatyti šioje Vilniaus miesto vietoje slūgsančio kultūrinio sluoksnio datavimą, pobūdį, nustatyti iki II Pasaulinio karo sklype stovėjusių pastatų liekanų tikslias vietas, esamų pastatų požeminių konstrukcijų būklę.

Tiriamoji vieta yra netoli Neries ir Vilnios (jos naujosios (?) vagos) santakos, visiškai netoli Vilniaus pilių teritorijos. 1737–1740 m. datuojamame Vilniaus plane matome, kad tiriamajame sklype būta Sluškų rūmų parko, apjuosto tvora, tvenkinio, nedidelių statinių. XVIII a. pabaigoje Rusijai okupavus Lietuvą, rūmus ir visą rezidencijos teritoriją 1831 m. nupirko caro valdžia, siekdama įtraukti ją į Vilniaus tvirtovės, skirtos apsiginti nuo sukilėlių prieš Maskvos valdžią, sistemą. 1835 m. Sluškų rūmai skirti kareivinėms. 1870 m. rūmuose įkurtas kalėjimas, kuris čia veikė iki 1952 m. Iki II Pasaulinio karo sklypuose T. Kosciuškos g. 6, 8 būta daugiau pastatų nei išliko iki šiol, jų liekanų ieškota

archeologinių tyrimų metu. Istorikėms Indrei Baliulytei ir Aušrelei Racevičienei nustačius, kad į tiriamųjų sklypų teritoriją galbūt patenka Sluškų rezidencijos laikotarpio oficinos vieta, kurioje būta erdvaus rūsio su cilindriniu skliautu, ieškota ir šio pastato liekanų. Taip pat bandyta rasti Sluškų rūmų teritoriją nuo Neries upės pusės ribojusią tvorą bei buvusio kalėjimo zonas skyrusios tvoros liekanų. 2014 m. vykusių tyrimų metu pavyko aptikti didesnę dalį ieškotų pastatų, statinių liekanų.

Žvalgomųjų tyrimų metu tirta 13 šurfų, tyrimai atlikti 58,5 m^2 plote. Šurfuose 1, 2, 3 aptikta XX a. I puse datuojamo *pastato* mūrinių liekanų. Lyginant istorinius planus ir archeologinių tyrimų duomenis nustatyta, kad plane stačiakampis pastatas buvo 23 m ilgio, 8 m pločio, jo plotas – apie 184 m^2. Šurfuose 4, 6, 6A aptikta kito XX a. I puse datuojamo *pastato* akmeninių pamatų ir grindų liekanų. Lyginant istorinius planus ir archeologinių tyrimų duomenis nustatyta, kad plane stačiakampis pastatas buvo 21 m ilgio, 8,5 m pločio, jo plotas – apie 178,5 m^2. Prie pastato T. Kosciuškos g. 6 ŠV dalies tirtas šurfas 5. Jame kaip ir šurfuose 1, 2, 3, 4, 6, 9 aptiktas XX a. I puse datuojamas akmenų grindinys. Šurfe 5 grindinyje būta latako, akmenų mūro pamate deformacijų nepastebėta. Iš plytų formuoti latakai aptikti šurfuose 3, 6B, 9. Latakų įrengimas veikiausiai yra susijęs su lietaus vandens nuvedimu nuo pastatų iš buvusio kalėjimo teritorijos. XVIII a. ar XIX a. I puse datuojamo Neries upės link orientuoto medinio latako fragmentas apie 1,5 m gylyje atkastas šurfe 6A. Jis nebuvo ardomas. Prie pastato T. Kosciuškos g. 8A ŠV sienos tirtame šurfe 7 atkasti šio pastato iš akmenų mūryti pamatai. Nustatyta, kad jie statyti ant horizontalių rąstų – medinės pamatų konstrukcijos elementų, veikiausiai atlikusių rostverko ant

7 pav. T. Kosciuškos g. 6, 8 šurfe 8 aptiktas polichromine glazūra puošto koklio fragmentas. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 7. T. Kosciuškos St. 6, 8. A stove tile fragment with polychrome glaze discovered in test pit 8.

medinių polių funkciją. Apie tai, kad statant šį pastatą buvo įrengiami mediniai poliai, yra žinoma iš istorinių tyrimų, mat buvo aptikta statybos projekto dalis. Teritorijos ŠR dalyje tirtame šurfe 8 kultūriniame sluoksnyje aptikta XVII a. datuotinų puošnių polichrominių koklių fragmentų (7 pav.), kuriuos galbūt galima sieti su kažkur netoliese stovėjusiais Kiškų rūmais.

Prie pastato T. Kosciuškos g. 8 V kampo tirtame šurfe 9 aptiktos Sluškų rūmų oficinos mūrinio rūsio liekanos. Nustatyta, kad buvusios blaivyklos ŠV korpuso ŠV siena buvo pastatyta ant oficinos pastato PR sienos liekanų. Fiksuoti XVII a. pabaiga datuojami rūsio mūrai: PV (galinės) sienos fragmentas, PR sienos (ant jos mūryta esamo pastato siena) fragmentas, pralaužto cilindrinio skliauto liekanos. Manome, kad ateityje tikslinga detaliau ištirti šio pastato liekanas ar net atstatyti jį, taip atkuriant bent dalinę Dominyko ir Konstancijos Sluškų rūmų komplekso struktūrą dabar prastai atrodančių pastatų komplekso dalyje. Šurfo 6B PV dalyje aptikta masyvių medinių tvorų, skyrusių skirtingas buvusio kalėjimo zonas, liekanų. Tvora statyta iš vertikalių ir horizontalių apie 20 cm skersmens rąstų. Tvoros, kurią statant naudotos ir plytos, liekanos įgilintos iki 1,6 m ar didesnio

8 pav. Trakų g. 8A šurfas 1 tyrimų metu iš PV. Matomos XVIII a. pastato grindų liekanos. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 8. Trakų St. 8A. Test pit 1 during the evaluation, as seen from the SW. The remains of the floor of an 18th-century building are visible.

gylio nuo dabartinio žemės / dangų paviršiaus. Su tvora sietina ir akmenų atgrinda, kuri buvo aptikta greta tirtame šurfe 6A. Šurfo 10 ŠV dalyje atkastas nuotekų kolektorius, kurį statant buvo apardytas kultūrinis sluoksnis. Šurfo R kampe aptikta dalis kalkių duobės, aukščiau jos lygio – daug metalinių konservų dėžučių, liudijančių, kad kažkur netoliese būta kalėjimo virtuvės. Šurfo vidurinėje dalyje aptiktas kažkoks plytų klojinys, kurį galbūt būtų galima sieti su Sluškų rūmų teritorijos tvoros liekanomis. Visgi aptiktasis fragmentas per menkas, kad būtų galima daryti platesnes išvadas. Šurfe 11 rasta apardytų iki II Pasaulinio karo stovėjusio pastato liekanų. Jos patvirtina, kad šioje sklypo dalyje yra buvę daugiau pastatų.

Archeologinių tyrimų metu nustatyta, kad kultūrinio sluoksnio storis 2–2,45 m. Tokiame gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus didesnėje teritorijos dalyje pasiektas pilkos spalvos švarus smėlis. Kai kur kultūrinis sluoksnis storesnis – šurfe 10 įžemis grąžtu nepasiektas ir 3,4 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Tiriamajai vietai būdinga tai, kad viršuje slūgso 60–90 cm storio XX a. sluoksniai, o apatinė kultūrinio sluoksnio dalis yra semiama gruntinio vandens. Šurfe 5 gruntinis vanduo pasiektas jau 1 m gylyje. Aukštas gruntinio vandens lygis apsunkino apatinių kultūrinio sluoksnio horizontų ištyrimą, jų datavimą. Ankstyviausi archeologinių tyrimų metu aptikti radiniai datuotini XVI a., tačiau tarp visų radinių datuotieji XVI–XVII a. sudaro santykinai nedidelę dalį, nes vyravo XIX–XX a. datuojami radiniai. Visi atkasti pamatai, pastatų antžeminių dalių liekanos paliktos neišardytos.

2014 m. spalio mėnesį atlikti žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai sklype **Trakų g. 8A**, pastatų komplekso (UK 26985) teritorijoje, rekonstruojamo pastato Š korpuse. Vienas pagrindinių tyrimų tikslų – nustatyti pastato pamatų pobūdį ir būklę. Žvalgomųjų tyrimų metu ištirti 3 šurfai – apie 8 m^2 plotas. Vėliau apie 100 m^2 plote atlikti žvalgymai kasant tranšėjas pastato pamatų tvirtinimui ir hidroizoliavimui. Pirmąkart žvalgomieji tyrimai sklype atlikti 2007 m. (*ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 407).

Pastato Š korpuso V gale tirto šurfo 1 viršutinėje dalyje atkastas XX a. datuotos krosnies pagrindas, PV kampe – to paties laikotarpio cemento skiediniu rišto laiptuoto pamato fragmentas. 80 cm gylyje šurfe atkastos iš plytų krautos grindys, kurios siejamos su esamu pastatu (8 pav.). Žemiau grindų lygio šurfo ŠV kampe atkastas XVI ar XVII a. datuojamas pamatas, kuris XVIII a. vykusių statybų metu buvo panaudotas kaip esamo pastato Š sienos arkinio pamato atrama. Dėl šios priežasties atsirado šios pastato sienos mūro deformacija.

Pastato Š korpuso R patalpoje ištirtas šurfas 2. Nustatyta, kad pastato Š korpuso P ir pertva-

rinės sienos pamatai – arkinės konstrukcijos. Tvarkingai išmūryta pamatų dalis įgilinta iki 1,8–2 m, o šių pamatų netvarkingo mūro atramos įgilinimas nenustatytas. Kultūrinis sluoksnis čia – supiltinio pobūdžio, jame aptikta XVII–XIX a. datuotų archeologinių radinių. Toje pačioje patalpoje siekiant nustatyti R pamatų įgilinimą tirtas šurfas 2A. Jame kastame supiltinio pobūdžio grunte aptikta XVII a. radinių. Šurfe atkastas iki 2,7 m įgilintas iš degto molio plytų, rištų kalkių skiediniu, mūrytas juostinis pamatas. Jis pastatytas ant mūrinio pagrindo, kurio įgilinimo nustatyti nepavyko. Jis tikriausiai didesnis nei 3 m. Įžemis šiuose šurfuose nepasiektas. Juose ankstyviausi tirti kultūrinio sluoksnio horizontai datuoti XVII a.

Žvalgymų metu buvo kasamos 0,8–1 m gylio tranšėjos. Jose iki tokio gylio kasti supiltinio pobūdžio gruntai. Prie pastato P sienos siekiant nustatyti pamato įgilinimą pagilintoje tranšėjos dalyje smėlio įžemis pasiektas 2 m gylyje. Ankstyviausių čia tirtų kultūrinio sluoksnio horizontų dėl radinių stokos datuoti nepavyko.

2014 m. balandžio mėnesį atlikti žvalgomieji tyrimai sklype **Užupio g. 19**. Sklypas patenka į Vilniaus senojo miesto vietos su priemiesčiais (UK 25504) teritoriją, namas (UK 25054), stovintis šiame sklype – valstybės saugomas. Čia ketinama atlikti pastato R korpuso (fligelio) P dalies rekonstrukciją, taip pat įrengti apie 25 m^2 ploto rūsį. Ar pastate būta rūsio, tiksliai nežinota, nebuvo galimybės atlikti archeologinių tyrimų ir pastato viduje, vietoje, kur ketinama įrengti rūsį, nes čia dabar yra nuomojamas butas. Todėl priimtas sprendimas atlikti žvalgomuosius tyrimus prie pastato R korpuso P dalies nustatant šios pastato dalies pamatų pobūdį bei ištiriant ir datuojant kultūrinį sluoksnį. Užupio g. 19 archeologiniai tyrimai iki šiol nebuvo atliekami.

9 pav. Užupio g. 19 šurfas 1 iš PV. L. Girlevičiaus nuotr.
Fig. 9. Užupio St. 19. Test pit 1, as seen from the SW.

Tirtasis šurfas prišlietas prie pastato R korpuso P fasado. Šurfas stačiakampio plano, 2,5x1,5 m dydžio, orientuotas Š–P kryptimis (9 pav.). Po velėna atkastas pilkos žemės su žvyro priemaiša ir nedideliu kiekiu griuvenų sluoksnis, jo paviršiuje aptikta 1909 m. Rusijos imperijos moneta. Sluoksnio storis šurfe siekė 0,45–1,15 m. Nors į jį buvo įsiterpę kitokio grunto sluoksniai, apskritai jis gana vienalytis ir neskaidomas į smulkesnius sluoksnius. Jame surasti radiniai datuojami XVIII a. – XX a. pradžia. Tai buitinės keramikos (puodai, vazonai), statybinės keramikos (balta glazūra dengti arba neglazūruoti kokliai, vėlyvos čerpės), stiklo dirbiniai (buteliai, buteliukai ir kiti indai) ir jų šukės, metaliniai dirbiniai (vinys, kabės, puodo nuolaužos, spyna, šovinio tūtelė). Apatinėje pilkos žemės sluoksnio dalyje aptikta ir archeologiniam sluoksniui būdingų radinių: XVIII a. datuojamų plokštinių koklių lygia plokšte ir bent dalinai dengtų žalia glazūra, buitinės keramikos fragmentų. Vidurinėje šurfo dalyje, kiek atokiau nuo pastato sienos jau 50–80 cm gylyje pasiektas smulkaus žvyro įžemis. Prie pastato įžemyje yra 20–40 cm pločio pamatų statybos

laikotarpio perkasimas. XVII–XVIII a. datuojamų radinių aptikta virš įžemio tirtuose apatiniuose pilkos su žvyru maišytos žemės ir pilkos žemės sluoksniuose. Įžemis didžiojoje šurfo dalyje pasiektas 0,5–1,8 m gylyje.

Gilinant šurfą prie pamatų, 1,8 m gylyje nuo žemės paviršiaus atkastas netvarkingo mūro pamatų praplatėjimas. Statant esamo namo tiriamąją dalį, pirmiausia giliausioje tranšėjos ar duobės pamatų statybai dalyje buvo suformuota atkastoji plačiausia pamato dalis – platesnis pagrindas pamato statybai. Ant šio pagrindo išmūryta tvarkinga akmenų – kalkių skiedinio mūro rūsio siena. Rūsys yra buvęs be skliauto, su medine perdanga. Toks pat rūsys yra pastato R korpuso vidurinėje dalyje. Sunykusi perdangos sija aptikta padarius angą tiriamosios vietos pirmojo aukšto patalpoje. Čia buvusi rūsio patalpa dabar užversta griuvenomis ir pilka žeme. Taip teigiama atlikus papildomus mažos apimties tyrimus geologiniu grąžtu.

2014 m. balandžio mėnesį atlikti žvalgomieji tyrimai sklype **Vasario g. 16-osios g. 11**. Tyrimai vyko prie Šv. Apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčios pastato P bokšto. Tirtoji vieta patenka į Vilniaus senojo miesto su priemiesčiais (UK 25504), Vilniaus miesto istorinės dalies, vadinamos Naujamiesčiu (UK 33653), Šv. Jokūbo ligoninės pastatų komplekso (UK 30748) teritorijas. Žvalgomieji tyrimai atlikti iki pradedant bažnyčios bokšto pamatų hidroizoliavimo darbus. Šių tyrimų metu iki numatyto statybos projektinio – 1,3 m gylio neaptikus nesuardytų žmonių kapų, vėlesnių žemės kasimo darbų metu buvo atlikti žvalgymai.

Manoma, kad medinė bažnyčia šioje vietoje pastatyta 1624 m. 1655 m., vadinamojo Maskvos karo metu ji sudegė ar buvo sudeginta. Bažnyčia pažymėta 1648 m. Frydricho Getkanto sudarytame Vilniaus V dalies plane. 1684 m. pastatyta nedidelė medinė bažnyčia, o 1690 m. pradėta statyti dabartinė – mūrinė. Nuo bažnyčios pastato į Š esančio vienuolyno korpuso (klebonijos) rūsyje surasta XVII a. pradžia datuoto mūro. Trys renesansinės sienos tęsiasi per visą rūsio ilgį iki bažnyčios pastato. Išlikęs koridorius, iš kurio, kaip manoma, buvo galima patekti į sandėlių zoną. Žinoma, kad bažnyčia buvo apgriauta 1794 m. per Tado Kosciuškos vadovaujamą sukilimą.

Archeologiniai tyrimai bažnyčios aplinkoje pradėti dar 1971 m. Tuomet „archeologinius stebėjimus“ prie bažnyčios pamatų atliko archeologė Jūratė Racevičienė (Racevičienė J., 1971 m. prie buv. Jokūbo ir Pilypo bažnyčios Vilniuje vykdytų archeologinių stebėjimų ataskaita, *Vilniaus apskrities archyvas*, f. 5, b. 5033). Buvo įvertinti 2 jau iškasti geologiniai šurfai. Vienas jų (šurfas 2) kastas prie P bokšto R dalies, 5 m atstumu nuo bokšto (bažnyčios) PR kampo. Nustatyta, kad plytų–akmenų mūro pamatas yra laiptuotas, įgilintas iki įžemio, kuris šioje vietoje atkastas 4,6 m gylyje. 2,2 m gylyje atkastos karsto liekanos, tokiame gylyje buvę kapai, matyt, apardyti ir kasant šį šurfą. Nedidelės apimties žemės darbai atlikti 1992 m. bažnyčios P bokšte (Grišinas V., Archeologinė priežiūra Vilniuje, Šv. Jokūbo – Pilypo bažnyčia, *LIIR*, f. 1, b. 2014). Ištirti 2 nedideli šurfai, kasti griuvenų sluoksniai, aptikta suardytų žmonių palaikų. Žvyro įžemis pasiektas 45–55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Didesnės apimties tyrimai bažnyčios šventoriuje atlikti 1998 m. (Luchtanienė D., Žvalgomieji archeologiniai tyrimai Vilniuje, šv. Jokūbo ir Pilypo bažnyčios aplinkoje 1998 m., *LIIR*, f. 1, b. 3224). Tuomet buvo įrengiamas šventoriaus apšvietimas. Apšvietimo stulpų vietose ištirti devyni 1x1 m dydžio šurfai iki 1,5 m gylio ir du 0,5x0,5 m dydžio šurfai iki 50 cm gylio, smėlio įžemis pasiektas tik viename šurfe. Tirtas anksčiau perkastas sluoksnis,

kuriame aptikta žmonių kaulų. Prie tako, vedančio į bažnyčios pagrindinį įėjimą nuo Vasario 16-osios gatvės, atkastas XVIII–XIX a. mūro fragmentas – spėjamas ankstesnės šventoriaus tvoros pamatas. 2003 m., nedalyvaujant archeologams, šventoriaus R dalyje iškasta 25 m ilgio ir 1,5 m gylio tranšėja vandentiekiui nuo esamos trasos bažnyčios portalo link (Žukovskis R., Archeologinių žvalgymų Vilniaus senojo miesto vietos su priemiesčiais (A1610K) bei urbanistikos paminklo teritorijoje (UV–69) Vilniaus m. 2003 metais ataskaita. Archeologiniai žvalgymai Vasario 16–osios g. 10 Šv. Jokūbo ir Pilypo bažnyčios aplinkoje, *LIIR*, f. 1, b. 4172). Žemės kasimo darbų metu aptikta žmonių kaulų, tačiau apžiūrėjus kasimo vietą konstatuota, kad kapai nebuvo suardyti. Archeologinių radinių nerasta, tranšėjos sienelėse stebėtas maišytas smėlis.

2014 m. prie bokšto V pamatų (rūsio sienos) tirtas 2x1,5 m dydžio šurfas 1 (10 pav.). Jame 70 cm gylyje nuo žemės paviršiaus šurfo R dalyje atkastas įstrižas bokšto V sienai 40–60 cm pločio pamato praplatėjimas iš didelių (31–34x15–16x6–7 cm) degto molio plytų su išilginėmis arba skersinėmis braukomis, ristų kalkių skiediniu. 1,7–1,8 m gylyje nuo žemės paviršiaus atkastos apardytos žmonių *kapų 1 ir 2* viršutinės dalys. Manoma, kad kapai apardyti bažnyčios bokšto statybos metu. Nesant galimybės praplėsti šurfą, kapai nebuvo visiškai ištirti. 1,8 m gylyje dalyje šurfo pasiektas smėlio, priemolio įžemis. Virš įžemio tirtame maišytos, piltos struktūros sluoksnyje aptikta XVI a. pabaiga – XX a. datuojamų archeologinių radinių: buitinės, statybinės keramikos fragmentų, karstų vinių, taip pat žmonių kaulų iš suardytų kapų.

Prie bokšto P pamatų (rūsio sienos) tirtas 2x2 m dydžio šurfas 2 (11 pav.). Jame 70 cm gylyje nuo žemės paviršiaus taip pat atkastas įstrižas bokšto V sienai pamato praplatėjimas.

10 pav. Vasario 16-osios g. 11 šurfas 1 pasiekus buvusio žemės paviršiaus lygį iš ŠR. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 10. Vasario 16-osios St. 11. Test pit 1, after reaching the level of the former ground's surface, as seen from the NE.

11 pav. Vasario 16-osios g. 11 šurfas 2, pasiekus buvusio įžemio lygį. Vaizdas iš ŠV. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 11. Vasario 16-osios St. 11. Test pit 2, after reaching the sterile soil level, as seen from the NW.

12 pav. Vasario 16-osios g. 11 kapas 3, įrengtas iškapotoje nišoje bokšto P pamate iš Š. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 12. Vasario 16-osios St. 11. Burial 3, made in a niche cut into the tower's S foundation, as seen from the N.

Visame šurfo plote buvo kasamas maišytos, piltos struktūros sluoksnis – su smėliu, moliu maišyta rusvos spalvos žemė, kurioje aptikta nedaug žmonių kaulų iš suardytų kapų, vinių

13 pav. Vasario 16-osios g. 11, atkastieji bokšto pamatai iš PV. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 13. Vasario 16-osios St. 11. The tower's unearthed foundation, as seen from the SW.

iš karstų, kitų metalinių, keraminių radinių. Kai kuriose vietose šurfe aptiktos didesnės žmonių kaulų sankaupos, tačiau kaulai jose gulėjo neanatomine tvarka. Kastame grunte arčiau bokšto pamato (rūsio sienos) aptikta daugiau griuvenų. Šurfo PR dalyje ir PV kampe 2 m gylyje pasiektas molio ir smėlio įžemis. Dėl gana didelio gylio bei dėl to, kad tirtas vien supiltas gruntas, atlikus fiksaciją šurfo tyrimas buvo nutrauktas, nes giliau tirti šurfą tapo nesaugu.

Baigus žvalgomuosius tyrimus atlikti žvalgymai atkasant varpinės bokšto pamatus (12, 13 pav.). Jų metu visiškai atkastas pamato praplatėjimas. Žemės kasimo darbų metu kastas supiltinio pobūdžio gruntas – su smėliu, moliu maišyta rusvos spalvos žemė, kurioje aptikta nedaug žmonių kaulų iš suardytų kapų. Manome, kad šis gruntas tiek artimiausioje bažnyčios aplinkoje, tiek tvoros juosiamame šventoriuje supiltas bažnyčios statybos metu. Didžioji dalis jame aptiktų kaulų veikiausiai yra patekę iš anksčiau šioje vietoje buvusių kapinių suardytų kapų. P tranšėjoje surinkti dviem ske-

letams priklausę kaulai, tačiau nesuardytų kapų čia nerasta. Prie P bažnyčios sienos, pamato praplatėjimo horizontalioje plokštumoje išdaužytoje ertmėje aptikta neanatomine tvarka sudėtų kaulų sankaupa – *kapas 3*. Kaulai buvo daugiau kaip 40 m. amžiaus moters, o skeleto dalys čia tokiu būdu perlaidotos. Prie bokšto PR kampo virš pamato praplatėjimo aptiktas surūdijęs karabinas. Valant bažnyčios bokšto P pamatus (rūsio sieną) išbirusiame grunte aptiktas biloninis Prūsijos kunigaikštystės Frydricho Vilhelmo (1640–1688) 1669 m. šilingas. Tyrimų metu aptikta ir kitų archeologinių radinių: alinių kryžių, kapinių tvorelių fragmentų, buitinės keramikos ir stiklo šukių.

2014 m. lapkričio mėnesį rengiant sklypo užstatymo projektinius pasiūlymus atlikti žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai sklype **Vingrių g. 7**, esančiame Vingrių šaltinių vandenvietės vietos (UK 30598) teritorijoje. Tyrimų tikslai buvo patikslinti šioje Vilniaus miesto vietoje slūgsančio kultūrinio sluoksnio datavimą, storį, pobūdį, galbūt aptikti ankstesnio užstatymo liekanų. Jų metu ištirti 2 šurfai, iš viso 6 m^2 plotas.

Netoliese anksčiau vyko nemažai įvairaus pobūdžio archeologinių tyrimų. Aptariamajai Vilniaus vietai, XVI–XIX a. buvusiai už miesto gynybinės sienos, buvo būdinga gamybinė veikla. Tiriamasis sklypas yra šalia vienos pirmųjų Vilniaus vandenvietės, intensyviai eksploatuotos bent jau nuo XVI a. pradžios. Iš netoliese vykusių archeologinių tyrimų rezultatų žinoma, kad čia vyko keramikos dirbinių gamyba, galbūt kalkių degimas ir panaši veikla. Spėjamos gamybinės krosnies liekanos aptiktos ir 2014 m. sklype Vingrių g. 7 tirtame šurfe 1 (14 pav.). Tai moliu rišto mūro fragmentas, atkastas 2,35–2,4 m gylyje. Šio į smėlio įžemį, kuris slūgso 1,5 m gylyje, įgilinto statinio liekanų geriau ištirti nepavyko, nes reikėjo laikytis saugumo technikos reikalavimų. Virš įžemio, krosnies liekanų yra susiformavęs XVII a. kultūrinis sluoksnis, virš kurio 1,1–1,3 m gylyje aptiktas horizontalus klojinys iš kalkių skiediniu rištų degto molio plytų. Tai veikiausiai yra XVIII a. ar XIX a. pradžia datuojamo skliauto liekanos. Viršutiniai kultūrinio sluoksnio horizontai šurfe yra suardyto, supilto pobūdžio. Šurfe 2 kultūrinis sluoksnis yra visiškai suardytas anksčiau vykusių žemės darbų metu. Įžemis šiame šurfe pasiektas 2,6 m gylyje.

Visų aprašytųjų objektų tyrimų metu aptikti radiniai perduoti LNM.

14 pav. Vingrių g. 7, šurfas 1 tyrimų metu iš R. Matuoklė stovi ant spėjamų gamybinės krosnies liekanų. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 14. Vingrių St. 7. Test pit 1 during the evaluation, as seen from the E. The measuring stick is standing on the remains of a suspected industrial kiln.

Field evaluations and surveys in Vilnius

In 2014, field evaluations were conducted under the direction of the present author at 12 objects at heritage protection sites in the city of Vilnius. The investigations at five sites produced results and yielded new data about the archaeological situation at these objects.

A field evaluation was conducted in the so-called Pacas palace and its courtyard on the plot at **Didžioji St. 7** near the main street of Vilnius old town and Rotušės Square. From historical investigations it is known that a Gothic palace belonging to the magnate Astikas family stood at this site. The architectural investigation determined that the walls of the Gothic palace have survived in good condition in the volume of the present-day building. A 'hostel' (Latin: *bursa*) for Vilnius Academy students (academists) was built in the S part of the plot in the 17th century. In the late 17th century, the palace of the magnate Pacas family was built by joining these buildings, which had probably been badly damaged during the war with Moscow. Six test pits (a total of 13.5 m^2) were excavated but sterile soil was reached only in the test pits dug in the basement. Stone paving connected with the existence of the palace (late 17th–18th century) was unearthed at a depth of 0.7–1 m in test pits 1–3 in the building's courtyard and garage. Test pit 1, excavated in the S part of the garage's plot, contained a masonry wall fragment from that time (Fig. 1). It is thought that this is the remains of an outbuilding. A massive arch construction foundation from this building was unearthed in test pit 2, which was excavated near the former stable. Test pit 3 contained the remains of some building and, at a depth of 1.9–2.15 m, a fragment of stone paving dating to the 16th century (Fig. 2). The cultural layer in the courtyard part of the plot is more than 3 m thick, the upper part of which, up to a thickness of 70 cm, is of little value. The multiple additions of earth and rubble, which was cleared after wartime fires, have caused the plot's surface to rise about 2 m higher than in the plot to the NW at Gaono St. 8. The data from the common denominator in the history of these plots, i.e. investigations, show that a defensive ditch dating to the 14th–15th centuries had probably existed at the site of garage and perhaps the S part of the palace building. These fortifications were partially excavated on the plot at Gaono St. 8. Test pit 7 located in the central part of the courtyard contained the remains of a building erected in the first half of the 17th century and a masonry foundation dating to the 18th century, the test pit in the W part of the courtyard the remains of a building that stood in this part of the courtyard in the 17th–19th centuries: the remains of a façade wall and beside it the masonry structures of a sump (from a privy) (Figs. 3, 4). A more precise determination of the thickness of the cultural layer in the plot and its separate parts is foreseen during future investigations. Finds were discovered in test pits 4–5, which were excavated in the building's basement, and a destroyed cultural layer in test pit 5. The cultural layer in the basement was 0.55–1.6 m thick. In searching for the basement's entrance in the palace building's NW part, a masonry structure, which could have been connected with a stairwell that stood there, was discovered, but its more precise parameters will have to be ascertained later during the architectural investigation. The continuation of the plot's investigation is planned.

In preparing a 2014 project bid for the restoration of the plot at **Klaipėdos St. 9** in the W part of Vilnius old town and its adaptation for

development, a field evaluation was conducted (Fig. 5). The N part of the plot, where the so-called Oskierka family palace stood, was excavated in the 1980s. It was determined at that time that the early Gothic masonry structures at this location date to the 15th century. A large quantity of finds, among which an abundant collection of 16th–18th-century specimens was distinguished, was discovered during the investigation. The remains of buildings and other masonry structures that stood in a currently undeveloped part of the plot were discovered in four test pits excavated during the 2014 investigation. These artefacts date to the first half of the 17th–19th centuries. Fragments of stone paving dating to the first half of the 20th century were also found. The cultural layer in the courtyard is from 1.9 to over 3.4 m thick. The cultural layer contained valuable 14th (?)–20th-century finds, among which a 14th or 15th-century stylised heart-shaped metal decoration, should be mentioned (Fig. 6).

The field evaluation on the plots at **T. Kosciuškos St. 6, 8** was conducted prior to preparing project bids for the repair of the building complex that stands there. The investigation site is near to the confluence of the Neris and Vilnia (new (?) bed) and not far at all from the grounds of the castles. The area under investigation belonged in the late 17th–18th century to the baroque palace complex of the magnate Sluška family and contained the palace's park, a surrounding fence, a pond, and small structures. After Russia occupied Lithuania in the late 18th century, the palace and all of the residence's grounds were purchased in 1831 by the Russian government in order to include it in the Vilnius fortress system for the protection of the government from anti-Moscow insurgents. In 1835 the Sluška palace was used as a barracks. In 1870 a prison, which operated until 1952, was created in the palace. Up until the Second World War, the plots at T. Kosciuškos St. 6, 8 contained more buildings than exist there now and their remains were sought during the investigation. Historians I. Baliulytė and A. Racevičienė determined that the site of the officina, which existed at the time of the Sluška residence and had a spacious basement with cylindrical vaults, might be encountered in these plots and the remains of this building were also sought. The remains of the fence that bounded the grounds of the Sluška palace on the river Neris side and the fence that separated the former prison zone were also searched for. The remains of the greater part of the sought buildings and structures managed to be found during the 2014 investigation. During this investigation, it was determined that the cultural layer was 2–2.45 m thick. At that depth from the present-day ground's surface, clean grey sand was reached in the greater part of the area. In some places the cultural layer was thicker: in test pit 10 sterile soil was not reached with an auger at a depth of 3.4 m from the ground's surface. The investigated site was characterised by 20th-century layers, 60–90 cm thick, that lay on the surface and the lower part of the cultural layer is below the groundwater level. In test pit 5, groundwater was reached at a depth of 1 m. The high groundwater level hindered the excavation and dating of the lower horizons of the cultural layer. The finds discovered during the earliest investigation date to the 16th century but the finds dating to the 16th–17th centuries (Fig. 7) comprise only a small percentage of the total number because those dating to the 19th–20th centuries predominate.

An investigation was made in rebuilding an 18th-century building on the plot at **Trakų**

St. 8A in the W part of Vilnius old town in 2014. A field evaluation was conducted inside the building near its foundation. The three excavated test pits contained a cultural layer with thick fill horizons with 17th–19th-century finds. A building's brick floor, which is 80 cm below the current ground surface, and the remains of a 17th-century building were discovered in one of the test pits (Fig. 8). A field survey was later conducted in putting the building's foundation in order. After deepening one place in a trench dug for this purpose, very early cultural layer horizons, which were undisturbed, were reached.

A field evaluation was conducted in a 3.75 m^2 area near the building at **Užupio St. 19** in the historic Vilnius suburb of Užupis. It was determined that the cultural layer there is 0.5–1.8 m thick and consists of fill, at least in part (Fig. 9). During the earliest archaeological investigation, finds dating to the 17th century as well as those dating to the 18th–20th centuries were discovered. Based on these data and those of additional investigations (with a geological drill), a basement used to exist in part of the building under investigation.

A field evaluation was conducted near the S tower, under reconstruction, of the Church of Sts Philip and James at **Vasario 16-osios St. 11** in the historic Vilnius suburb of Lukiškės. The investigation was made in 7 m^2 prior to the waterproofing of the church tower's foundation (Figs. 10, 11, 13). During the evaluation, no destroyed human burials were discovered down to the foreseen construction project depth of 1.3 m; monitoring was conducted in roughly 50 m^2 during later earthwork. In test pit 1, the upper parts of human burials 1 and 2, probably disturbed during the construction of the church tower, were unearthed at a depth of 1.7–1.8 m from the ground's surface, but because there was no opportunity to expand the excavated area, the burials were not completely excavated. After sand and clay loam were reached at a depth of 1.8 m in part of the test pit, the excavation was stopped. No destroyed burials were discovered in test pit 2; sterile sand and clay was reached at a depth of 2 m in part of the test pit. Burial 3 was made in a niche cut into the tower's S foundation (Fig. 12). Sterile soil was not reached everywhere in the test pit owing to work safety requirements. The spreading of the tower foundation that was unearthed at a depth of 70 cm in both test pits significantly reduced the area in the test pits that could be excavated. The foundation's axis and that of the church and the aboveground part of the tower do not coincide; the foundation part of the tower is at an angle to the latter two axes. During the field survey the foundation's upper part was completely unearthed. No attempt was made to determine the depth of the foundation (basement wall) as it is known from previous investigations that the bottom is at a depth of roughly 4.6 m from the current ground's surface. A carbine discovered above the spreading of the S foundation during the survey was later cleaned, conserved, and given to the National Museum of Lithuania. In cleaning the church tower's S foundation (basement wall), a billon Duchy of Prussia Frederick William (1640–1688) 1669 shilling was discovered in the soil that fell from the foundation.

The plot at **Vingrių St. 7** is near Vingriai springs, from which the city, beginning in the early 16th century, long obtained drinking water. From previous nearby investigations it is known that the production of pottery and other wares where the manufacturing process involved the use of fire was conducted in this part of Vilnius,

which is outside the city's defensive wall. The remnants of such an industrial kiln were discovered in one of the test pits excavated in the plot (Fig. 14). The kiln had been set into the sterile sand. A more detailed investigation of the object could not be made but it is thought that a future investigation will be able to do so.

The finds discovered during the investigations were given to the National Museum of Lithuania.

Linas Girlevičius

Detalieji tyrimai Strazdelio gatvėje 1

2014 m. pratęsti 2013 m. pradėti archeologiniai tyrimai Vilniaus senamiesčio (UK 16073) teritorijoje, pastatų komplekso Strazdelio g. 1 ŠR dalyje. Čia vyko XX a. I pusėje statyto gamybinio-administracinio pastato, kuriame ilgą laiką būta spaustuvės, rekonstrukcija. 2013 m. numatomoje statybos darbų zonoje atlikti žvalgomieji tyrimai (*ATL 2013 metais*, V., 2014, p. 359–362). Jų metu ištirti 3 šurfai, žvalgomieji tyrimai atlikti apie 7,5 m^2 plote. Nustatyta, kad kultūrinio sluoksnio storis tiriamoje teritorijoje yra 1,35–2,1 m. Apatinėje kultūrinio sluoksnio dalyje virš smėlio, žvyro įžemio slūgso apie 60 cm storio dirbtinės kilmės molio sluoksnis. Manyta, kad šis sluoksnis yra susijęs su menamų, 2007 m. teritorijoje į R nuo tiriamojo sklypo identifikuotų gynybinių įtvirtinimų liekanomis, nors keltas klausimas ir apie kitą galimą didelėje teritorijoje fiksuoto sluoksnio kilmę. Svarstyta, kad galbūt šioje Vilniaus vietoje buvo keramikos dirbinių gamybos vieta. Aukščiau molio sluoksnio fiksuoti natūralios (dėl pustymo, suplovimo susiformavęs) ar dirbtinės kilmės smėlio sluoksnis, virš kurio – vėlesnės ūkinės veiklos apardytas kultūrinio sluoksnio horizontas su XVI–XVII a. datuojamais archeologiniais radiniais.

2014 m. detalieji tyrimai pastate atlikti 132 m^2 plote, žvalgymai kiemo dalyje prie jo – 40 m^2 plote (1 pav.). Kultūrinio sluoksnio storis tirtoje teritorijoje 0,5–2,6 m, jis datuojamas XVI–XX a., ankstyviausi radiniai datuoti XVI a. II puse – pabaiga.

Detaliųjų tyrimų metu nustatyta, kad iki 70 cm storio molio sluoksniai, kurių buvimas čia anksčiau tapatintas su senovės gynybiniais įtvirtinimais, šioje Vilniaus dalyje veikiausiai buvo suformuoti kitu tikslu. Molis buvo pilamas ant neištisinio kalkių skiedinio pagrindo, jo klodai atkartojo senąjį vietovės reljefą. Manome, kad molis čia buvo sandėliuojamas, paliekamas kuriam laikui (metams ar keleriems) tam, kad dėl atmosferos veiksnių (šalčio) pakistų jo fizinės savybės ir jis taptų tinkamas geros kokybės keramikos dirbinių gamybai. Tikėtina, kad molio žaliavos atsargos į dabartinės Strazdelio gatvės rajoną suvežtos iki pradedant ar jau pradėjus Vilniaus miesto gynybinės sienos statybą, XVI a. pradžioje (2 pav.). Visa žaliava nebuvo panaudota ir tiesiog palikta, o netoliese vykstant (žmogaus veiklos sukeltos?) reljefo erozijos procesams – užnešta storu (iki 70 cm storio) smėlio, smulkaus žvyro sluoksniu. XVI a. pabaigoje – XVII a. I pusėje virš smėlio susiformavo kultūrinis minimo laikotarpio sluoksnis. Tyrimų rezultatai leidžia teigti, kad XIX a. pradžioje tirtoje vietoje stovėjo pastatas su mūriniais pamatais, kurio vietoje XX a. pastatytas dabartinis pastatas.

The excavation at Strazdelio St. 1

In 2014, the investigation continued at the former printing house building at Strazdelio St. 1 in the historic Vilnius suburb of Subačius